

V primeru, da se asociativna zveza med novim in starim podatkom vzpostavi, si oseba podatek zapomni. V primeru pa, da se asociativna zveza ne vzpostavi, novi podatek propade ali "naredi samomor". Računalniško gledano pravimo, da podatek ni postal informacija. Gledano z vidika učenja in pozabljanja, pa pozabljanje ne obstoja, saj ne moremo pozabiti tistega, česar se nismo naučili. Nemogoče je namreč pozabiti podatek, ki ni postal informacija ali ni našel ustrezne asociativne zveze.

Takšni procesi tvorjenja asociativnih zvez nastajajo v glavah ljudi vse od rojstva pa do smrti. V tem primeru človekovi možgani kot središče odvijanja procesa učenja niso trgovina, kjer bi nabavljali gradivo in ga prodajali, ampak gre za delavnico v kateri se podatki spreminjajo v informacije, tvorijo se asociativne zveze. V tej delavnici se ničesar ne odvija brez aktivnosti. Zato je učenje, ki se ga ali pa se ga ne zavedamo, proces aktivnega spodbujanja možganov, ki je najintenzivnejše v času aktivnega učenja. V tej zvezi samoizobraževanje pomeni namensko tvorjenje asociativnih zvez v svojih možganih. Izobraževanje pa bi lahko pomenilo tvorjenje asociativnih zvez v tujih možganih. Tako izobraževalni procesi v šolah ali drugje pomenijo zavestno tvorjenje asociativnih zvez v glavah učencev, ki jih spodbujajo učitelji. V učeči se organizaciji pa se procesi nastajanja asociativnih zvez tvorijo med ljudmi v tej organizaciji, ki jih spodbujajo vodje. Tako ima učitelj vedno vlogo spodbujanja tvorjenja ustreznih asociativnih zvez. V otroštvu starši s svojim vplivom otrokom vzpostavljajo ustrezne asociativne zveze. V času formalnega šolanja ali izobraževanja, ta čast pripada učiteljem. V času dela pa naj bi vlogo učitelja prevzeli vodje. Samoizobraževanje pa je tisto pri katerem sta učitelj in učenec v isti osebi. Asociativne zveze si posameznik tvori tako, da navezuje novo znanje s starim, včasih tudi s pomočjo mnemotehničnih sistemov kot zavestim, sistematičnim načinom tvorjenja asociativnih zvez. Gre za svojevrstno predstavo o povezanosti posameznih podatkov med seboj. Hotenje in aktivnost sta pri tem ključnega pomena.

Iz opisanega sledi, da je preizkus asociacij najbolj verodostojen preizkus znanja. Stimulativna beseda sproži ali aktivira vse nanjo vezane vsebine.

2. Pripadniki iste kulture tvorijo enaka pričakovanja

V praksi je opaziti, da vodja in delavec veliko lažje dosežeta skladnost pričakovanj, če pripadata isti kulturi v organizaciji, saj kultura sama opravi usklajevanje pričakovanj. Še več; če vodja in delavec pripadata isti kulturi, lahko delavec celo ugane, kaj vodja od njega pričakuje, čeprav se vodja tega pričakovanja ne zaveda.

3. Kultura v organizaciji kot standardizacija pričakovanj

trditi kulturo v organizaciji dejansko pomeni standardizirati postopek nastajanja pričakovanj. Tako avtomatsko prihaja do enakih pričakovanj pri različnih subjektih v enaki situaciji. Ker so pričakovanja vseh udeleženih enaka ali pa vsaj zelo podobna, se navzkrižja pojavljajo zelo redko ali pa sploh ne. Tudi globalizacija lahko doseže velike razsežnosti, če bi najprej poenotili kulturo med narodi. Ne tisto iz preteklosti, ampak današni način pojmovanja sveta, današnje razumevanje koristi. Zato ni malo poskusov, da bi zapriseženi globalisti radi izvažali svojo kulturo, kulturo v kateri se dobro znajdejo. Amerikanci to do neke mere tudi uspevajo.

4. Kultura organizacije se začneja že v družini (saj vsi tako delajo)

Kultura se prenaša z "učenjem" in se začne že zelo zgodaj, v družini. Ne samo pri človeku, tudi človeku podobne opice ustvarjajo neke vrste kulturo, ki igra pomembno vlogo pri vzgoji mladičev. Tako se tradicionalno znanje prenaša iz roda v rod, čeprav opice niso pripravljene učiti druge tako kot ljudje. Znanje, ki nastaja pod vplivom kulture avtorji (Pečjak, 1975, str. 148) pri ljudeh pročujejo s pomočjo asociacij. Poskus poteka tako, da eksperimentator izgovori besedo, ki igra vlogo dražljaja, poskusna oseba mora nanjo odgovoriti s prvo besedo, ki ji pade na um. Osebe, ki pripadajo isti kulturi navadno dajejo zelo podobne ali celo vsebinsko enake odgovore. Rezultate takšnega poskusa kaže preglednica 1.

Preglednica 1: rezultati asociativnega preizkusa

Stimulativne besede	Odgovor matere	Odgovor hčere
Angel	nedolžen	nedolžen
Ošaben	slab deček	slab deček
Steblo	por	jušna zelenjava
Ples	parček	mož in gospa
Jezero	veliko vode	veliko
Groziti	oče	oče
Luč	prižgati luč	dati luč
Bogat	kralj	kralj
Nov	obleka	obleka
Zob	grizenje	bolečina
Paziti	priden učenec	učenec
Svinčnik	dolg	črn
Zakon	božja volja	Mojzes
Ljubezen	otrok	oče in mati

Teško bi razložili takšno podbnost med odgovori, če bi ne predpostavljali enakih ali podobnih osnov (znanja), ki v tem primeru bistveno vpliva na pričakovanja. Toda to znanje ni nastajalo na podlagi poznanih učnih procesov. Teško bi namreč trdili, da je mati svojo hčer poučevala o tem, da je oče tisti, ki vedno grozi. Verjetne je, da se je hčer, ki je večkrat opazovala svojo mamo v različnih situacijah "nalezla" njenih reakcij, prevzela je njeno najglolje pojmovanje zunanjega sveta ali kulture. Torej se kulture težko naučimo, se je pa "nalezemo" in zgleda, da so tega zmožne tudi živali. Posnemanje je mnogim živalskim vrstam edini način učenja. Da smo se našli neke kulture lahko prepoznamo tudi po tem, da ponavljamo nesmiselne poteze, ki so plod kulture. Ne razmišljamo o smiselnosti, racionalnosti, inovativnosti svojih dejanj, ampak se prepustimo ustaljenim načinom dela, po principu "saj vsi tako delajo". Nekateri svoje reagiranje, podrejeno kulturi nekega okolja, razumejo celo kot napredno in edino pravilno. Takšno pojmovanje svojih reakcij jim omogoča precej brezskrbnosti in jih ščiti pred napačnimi (neodgovornimi) potezami. Njihova pričakovanja so popolnoma v skladu s pravili kulture. Če pa se dogodi, da posameznik vendarle tvori lastno, neodvisno in drugačno pričakovanje kot se spodobi za kulturno okolje v katerem živi, to pričakovanje v osebi sproži za okolje nepričakovane in celo nesprejemljive reakcije. Začnejo se vprašanja kot so npr. "Ali je to demokratično?" "Je to v skladu s pravno državo?" Vsa takšna in podobna vprašanja so v resnici vprašanja kot npr.: "Ali mi to dovoljujemo, je to v skladu z našo etiko?" Videti je, da dejanja, ki niso v skladu z obstoječo kulturo, postanejo etično sporna. Kaj je prav in kaj narobe se je spremenilo, če tudi so enake reakcije z vidika reševanja problemov še vedno racionalne. Lahko bi celo rekli, da je etika varuh neke kulture. Ko se menja kultura, tudi etika, ki je ščitila prejšnjo kulturo, ni več ustrezna.

5. Kultura kot način posnemanja

Kultura kot prenašalka znanja, ki se ga "nalezemo" s posnemanjem, ne "naučimo" pri svojem prenašanju ni izbirčna. Med osebami se prenaša vse, koristno in nekoristno, resnično in neresnično, novejšo in zastarelo. Videti je, da je kultura zelo utrjena struktura asociativnih zvez, ki so nastale v preteklosti in so nekoč bile splet zelo koristnih izkušenj. Zaradi nenehnih sprememb, so se te asociativne strukture morale neprestano dopolnjevati in bogatiti, dokler niso postale preobsežne in so zavrnile nadaljni razvoj, ker jih niče ni zmožgel ažurirati. Rasti "nekoristnih" izkušenj lahko naredi konec samo človekova ustvarjalnost, ki rešuje stare probleme na neobremenjen, drugačen, nov način. Tako kreativnost prekinja vez s tradicionalizmom in je vedno težko sprejemljiva, revolucionarna. Kreativni ljudje razmišljajo neobremenjeno, izven strukture asociativnih zvez, ki jih ponuja okolje in jih okolje zato težko sprejema. Lahko bi celo rekli, da je znanje uničevalec ustvarjalnosti in posledično tudi napredka. Znanje bi zato v poslovnem svetu lahko opredelili kot splet odločitev iz preteklosti, ki so bile nekoč uspešne in ni nujno, da so tudi danes. Kultura je praviloma nalezljiva, če tudi zato nekateri posamezniki tvegajo svoje dostojanstvo. Mislijo, da je bolje, če pripadajo isti kulturi kot da sledijo svoji individualnosti. Največkrat od podrejanja masovni kulturi pričakujejo koristi. Od zvestobe svojemu jazu pa si obetajo škodo. Kaj vpliva na odločitev, je zelo individualno pogojeno. Z eksperimenti so dokazali, da otroci sledijo svojemu učitelju in ponavljajo nesmiselne aktivnosti, da bi prišli do bombončka, čeprav je povsem jasno vidna tudi krajša pot, ki pa jo človeku podobne opice spontano uberejo. Eksperiment ne dokazuje, da so opice pametnejše od človeka, ampak nam je dano v razmislek, kakšno korist povzročamo znanjem s svojim poučevanjem, razdajanjem svoje strukture asociativnih zvez, v okviru etike, ki varuje našo kulturo. Jim bo to v njihovem bodočem življenju koristilo? Nam zagotovo bo, ko bomo ponosni lajšali svojo dušo ob misli na to, kaj vse smo jih naučili. Ali jim to omogoča boljše življenje, pa nas ne zanima.

Ključne besede: kultura, učenje, znanje, navzemanje znanja, posnemanje, kreativnost, spremembe

6. Literatura in viri

- Blanchard, K., Peale, N.V. (1995): Moč poštenega poslovanja, Mohorjeva družba, Celje
- Pečjak, V.(1975): Psihologija spoznavanja, DZS Ljubljana
- Pečjak, V.(1966): Uspešno učenje, Cankarjeva založba, Ljubljana
- Tavčar, M. (2002): Etika managementa v knjigi: Možina et all.:Management – nova znanja za uspeh, Didacta, Radovoljica, str. 206 – 232

O avtorju

Bogdan Lipičnik
Univerza v Ljubljani
Ekonomski fakulteta, Kardeljeva ploščad 17
E-pošta: bogdan.lipicnik@ef.uni-lj.si